

Népfőiskolai Műhely Baranyában

Az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. a „Művelődő közösségek Nyugat-Magyarországon” elnevezésű, EFOP-3.7.3-16-2017-000150 azonosítószámú pályázatának keretében 2019. március 26-án útjára indult a Népfőiskolai Műhely Baranyában. A következő 11 hónapban egy-egy alkalommal találkoznak a népfőiskolai aktivitás iránt érdeklődő baranyai közművelődési szereplők.

Első alkalommal Pécsváradra látogattak a résztvevők. Nem véletlen a helyszínválasztás, hiszen a Pécsvárad Vár Szolgáltató Kft. működtetésében levő kolostorvár már komoly lépéseket tett a népfőiskolai aktivitást megalapozó értékfeltáró munkában. 2018-ban adták ki a járási értékeket bemutató Ezeréves Zengővidék című kiadványukat. Így a megnyitó előadásban megalapozott volt az a célkitűzés, hogy a műhelymunkába bekapcsolódó partnerek gyakorlati tanácsokat, ötleteket kapjanak az értékfeltáró munkához. Erről Váradi Judit, módszertani referens, a projekt koordinátora beszélt.

Ezután Nemes Krisztina, megyei igazgató a Nemzeti Művelődési Intézet Baranya Megyei Igazgatóságának 2019-es évi tevékenységeit mutatta be. Az igazgató asszony három témakörbe csoportosította a megyei aktivitásokat. 1. Hagyományos, tanácsadó tevékenységek. A közművelődést érin-

tő jogszabály-módosításokból következő megnövekedett feladatok új kihívások elé állítják a közművelődési szakembereket. Ezek megvalósításához szeretnének hasznos segítséget, ismereteket nyújtani az igazgatóság módszertani referensei. 2. Projekt jellegű tevékenységek. Ide azok az országos és helyi projektek tartoznak, amelyek során amatőr művészeti csoportokat, folyamatokat bonyolítanak le Baranya megye egy-egy településén, intézményében. Ilyen a Pajtaszínház, vagy a Búvös Bábos program. 3. A Nemzeti Művelődési Intézet tevékenységének bemutatása, a közművelődési szakma népszerűsítése. Ide azok a programok sorolhatók, amelyekben a nagyközönség is betekinthet a megyében zajló folyamatokba. Ilyen a Bóköz Fesztiválon működő NMI Udvar, vagy az értéknepok, fesztiválok. Szintén fontos feladat a felsőfokú szakmai képzésekre való hallgatótoborzás. A közművelődésben dolgozó, vagy azt pályának választó fiatalok a közösség-szervezés alapszakot és a kulturális mediáció mesterszakot végezhetik el. A Nemzeti Művelődési Intézet Baranya Megyei Igazgatósága, együttműködve a Pécsi Tudományegyetemmel, e képzések népszerűsítésében is jelentős mértékben bekapcsolódik.

Az intézeti ismertető után a műhelymunka résztvevői az éves programtervet hallhatták. Lehe-

tőséget kaptak a bemutatkozásra, és a műhelymunkával kapcsolatos elvárásairól is beszéltek. Az első találkozó a kolostorvár bejárásával zárult. Gászné Bósz Bernadett, házigazda vezette körbe a csoportot az évezredes falak között.

A műhelytagok 2. találkozására április 30-án került sor, Pécsváradon. A téma Intézményi formák – Művelődési terek – a Népfőiskola. A népfőiskola nemzetközi és hazai rövid történetének ismertetése után a műhely tagjai hallhattak a közművelődést érintő törvényi változásokról. Kiemelten a népfőiskoláról, mint intézményről. Alapításának infrastrukturális és humán erőforrás feltételeiről, valamint a Kárpát-medencei Népfőiskolai Hálózathoz való kapcsolódásról. Kiscsoportos feladatként a népfőiskola lehetséges feladatkörét határozták meg a tagok, valamint a jelenlegi közművelődési programok és a népfőiskolai tevékenységek kapcsolódását beszéltek meg.

Május 28-án, Nagypallon tartottak kihelyezett foglalkozást. Nagypallon, bár csak 406 fős kistérség a Pécsvárad járásban, pezsgő kulturális élet zajlik. A település vezetői 2018-ban döntöttek arról, hogy csatlakoznak a pécsvárad népfőiskolai kezdeményezéshez, amelynek fő szervezője a Pécsvárad Vár Kft.

A település polgármestere, Grätz Erika, és a Régi Mestersége-

ket Felelevenítő Egyesület elnöke, Bérces Boldizsárné fogadta a csoportot. Elsőként a Kézműves Házat tekintették meg, amelyet az elmúlt évben Dr. Andrásfalvy Bertalan és Kárpáti Árpád adott át. A gyékény és csuhé megmunkálásának, fonásának nagy hagyománya van Nagypallon. Az egyesület tagjai ezt a kézműves mesterséget végzik, tanítják a fiatalabb nemzedéknek. Régi és új munkákból nyílt itt állandó kiállítás.

Az időjárás, mintha meghallotta volna a csapat kérését, kegyes volt, és igen kellemes tavaszias időben nézték meg a település nevezetességeit.

A Kézműves Ház után a nagypalli Tájház megtekintése következett, ahol magyar és német nemzetiségi szobát rendeztek be. A tájházban látható berendezési tárgyakat, viseleteket, fotókat a település lakói adományozták.

Nagypall Pincegalériával is büszkélkedhet. A Pincegalériát egy itt letelepült holland házaspár, Eddy Smid és Frouke Schouwstra álmodta meg 2001-ben. Minden évben, május elején a galéria nyitó napján kisebb faluünnep kerekedik, az asszonyok sütnek-főznek, a férfiak a megnyitó előkészítésében segítenek. Az óvodások és iskolások pedig kis műsorral készülnek. Idén a Nádudvari Kézműves Iskola remek alkotásai tekinthetők meg.

Visszatérve a művelődési házba, Grätz Erika polgármester asszony bemutatta a nagypalli értéktár bizottság működését, a helyi közösségek szerepvállalását, a felvett értéktári elemeket, valamint ismertette a település sokszínű rendezvényeit is. A beszélgetés következő részében az értéktár fontosságáról, valamint a kulturális gazdaságfejlesztésben való „hasznosításáról” esett szó. A résztvevők hallhattak a települési és a tájegységi értéktár bizottságokról is. Baranyában ez utóbbiból nemrég alakult új, a Komlói járás településeinek rész-

Látogatás a Míves Tojás Múzeumban, Zengővárkonyban

vételével. A résztvevők gazdag tapasztalatokkal, élményekkel tértek haza, s azzal a tudattal, ha egy jól működő és összetartó közösség részesei, akkor az a közösség csodákra képes.

A programsorozat következő június havi foglalkozásán a csoport Zengővárkonyba látogatott. Azért erre a településre esett a választás, mert csatlakoztak a pécsváradi Népfőiskolai kezdeményezéshez, és országosan ismert gyűjteményei vannak, amelyek olyan népművészeti ágakat mutatnak be, amelyek igazán különleges értékek. A településen található a Míves Tojás Múzeum, és a Szalma-Kincstár (nemzetközi szalmatárgy gyűjtemény).

A gyűjtemények bemutatása előrevetítette, hogy a foglalkozás témája a megyére jellemző sajátosságokra hívja fel a figyelmet. A néprajzi vonatkozású elemeket a Janus Pannonius Múzeum Néprajzi Osztály vezetője, Burján István mutatta be. A baranyai népfőiskolai csoport mellett Bács-Kiskun megyéből, Jakabszállásról érkeztek érdeklődők, akik saját népfőiskolai programjukban határoztak úgy, hogy más megyei tapasztalatokat is megismernek. Emiatt is volt eredményes az a módszer, hogy a néprajzos előadó három-négy, csak a

megyére jellemző néphagyományról mesélt.

Elsőként a hungarikum Mohácsi Busójárást említette, amely természetesen ismert szokás. Azonban egy új szempontból elemezve, fontos kérdést vetett fel. Nevezetesen a néphagyományokra épülő „fesztivál-ipar” mértékét. A kérdés fontosságát a következő példával lehetett jobban értelmezni. A bolyi Emmausz-járás a katolikus sváb népesség régi, húsvéti hagyománya volt. A több mint száz évre visszatekintő népszokás néhány éve az identitását keresve olyan testidegen, fesztivállátványossággá kezdett válni, amely már a legkevésbé emlékeztetett az eredeti, közösségi élményre. Azonban az utóbbi időben letisztult, visszanyerte a helyi közösség számára élményt és örömet adó ünnep jellegét. A következő bemutatott jellegzetesség a hosszúhetényi húsvéti Bárányles a Zengőn, amelyen kizárólag férfiak vehettek részt. Ez a hagyomány annyira elterjedt, hogy mindenféle írott, kihirdetett felhívás nélkül is minden évben részt vesznek rajta. Ellentmondásos példaként a Pécsváradi Leányvásárral zárult a beszélgetés. A valaha néptáncos és hagyományőrző ünnepből többnapos, zajos fesztivál lett. Turisztikai oldalról jó és kívánatos a megnö-

vekedett érdeklődés, de a népszokásra gyakorolt hatása vitatható. Tulajdonképpen ez a dilemma volt a szerdai foglalkozás kulcstémája.

Ezután a csoport megtekintette a két kiállítást, amelyekben ügyesen elegyítik a hagyományos technikákkal készült népi iparművészeti tárgyakat a gyűjtő tevékenységből származó, hasonló témájú anyaggal.

A foglalkozás során arra is lehetőség nyílt, hogy a résztvevők kérdéseket tegyenek fel, tapasztalatcserét folytassanak egymással.

A műhely ötödik találkozásán, július 30-án, Bárdudvarnokkal, a Somogy megyei település eredményeivel ismerkedhettek meg a résztvevők. A csoportot dr. Bánkuti Gyöngyi, a „Van közünk egymáshoz” Alapítvány elnöke várta a helyi faluházban.

Először a Mesepalota óvodát tekintették meg. Mint a neve is mutatja, valóságos mesebeli kastély. Az óvoda a közösségi összefogás kiváló példája: helyi építész – Sziklai Ákos – tervezte, és a csodálatos kerámiadíszítések is helyi művészek, Beiczter Judit művész tanár és Haáz Attila keramikus művei. Több más épület, alkotás, buszmegálló, vízikérék is hasonló helyi összefogásban készült el.

Jellemző a bárdudvarnoki lakosokra az erős közösségi összetartozás, s ha látják, hogy szükség van valamire, akkor mindent elkövetnek, hogy megteremtsék. A Mesepalota óvodát a helyi értéktárba is felvették.

Az óvodai látogatás után a faluházba invitálták a csoportot, ahol Mester Balázs polgármester tartott előadást Bárdudvarnokról. Érdekességként elmondta, hogy Bárdudvarnok településszerkezete nem szokványos, tizenhat településrészből áll, tizenhárom temetőt gondoznak, és 42 buszmegállójuk van. Sok különleges ember lakja, akiknek tevékenysége nemcsak helyi, de térségi szinten is jelentős. Itt jött létre Európa első „nemzetközi csillagoségbolt-parkja”, a Zselici Csillagpark. Előadásában bemutatta a helyi értékeket, kiemelte a Bárdibükki Porciunkula Kápolnát, a Gosztonyi Kúriát, amely a Nemzetközi Üveg Alkotótelepnek ad otthont, a Porta Pacis Lelkigyakorlatos Háza, és a magántulajdonban lévő Zsippó Madár- és Élményparkot. A település része a Zselici Tájévédelmi Körzetnek is. Bárdudvarnokon 16 civil szervezet működik. Jellemző rájuk az összefogás, összetartás, az együttgondolkodás, a közös tervezés. Közös szerve-

zik a település programjait, mint például a Bárdudvarnoki Kulturális Hetet, a „Bárdi Hullócsillag Születik” rendezvényt, a farsangot, a Pilvax kávéházat, a Szín-Vonal Rajziskolát és működik a Faluszínház is. Minden évben, március 15-én, Kassai Lajos és társai látványos lovas-íjász felvonulást tartanak.

A polgármester a civil szervezetek munkáját nemcsak ismeri, segíti, de sok esetben aktív részese is tevékenységüknek.

Dr. Bánkuti Gyöngyi, a „Van közünk egymáshoz” Alapítvány tevékenységét mutatta be. A Kárpát-medencei Népfőiskolai Hálózat munkájában a kezdetektől részt vesznek. Az alapítvány működteti a faluházat és integrátorként is tevékenykedik. Helyet és segítséget nyújt más szervezeteknek is. Szervezik többek között a falunapot, a gasztronómiai napot, a szüreti felvonulást is, valamint a hagyományörző programokat. Visszatánítják „nagyanyaink fortélyait”, gyerek- és ifjúsági rendezvényeket tartanak. Az alapítvány a „Zselici Kalácsa” Népfőiskola szervező, előkészítő munkáját a helyi civil szervezetekkel, az önkormányzattal, a településfejlesztési kft-vel és a szociális szövetkezettel közösen kezdte meg, s a jövőben is összefogásban szeretnének dolgozni. A térségi szerepvállalást alátámasztva kilenc településsel kötöttek együttműködési megállapodást. Az alapítvány és az önkormányzat tervei között szerepel a Makovecz-stílusban épült faluház kibővítése is.

Az előadás után Bányára, Bárdudvarnok egyik településrészére is ellátogatott a csoport, melynek fejlesztése egyesületi keretek között kezdődött meg a 90-es évek elején. A „Bányai Panoráma Egyesület” azóta 20 főre szállással is rendelkező közösségi házat üzemeltet. A csodás kilátás, a jó levegő és a csend mindenkit marasztalásra bízott.

Az ebédre már Kaposmérőn került sor, ahol a fehér abrosz mellett

Jakabszállásról érkeztek vendégek a Baranyai Népfőiskolára

Műhelymunka

még szakmai beszélgetések kezdődtek a népfőiskoláról, a közösségekről és lehetőségeikről.

A műhelyfoglalkozások résztvevői a látótúrán számos jó gyakorlatot ismerhettek meg, amelyeket a későbbiekben, saját szervezeteik esetében is hasznosíthatnak. A házigazdák pedig a számukra jelentkező előnyt említették, hogy látogatásunk okán – ismételten – összeszedték az aktualitásokat, végiggondolták múltjukat és ráfókuszáltak a terveikre.

A baranyai Népfőiskolai műhely hatodik összejövételére került sor 2019. augusztus 27-én, Pécsváradon. A téma: a közösségi tervezés alapjai. A foglalkozást Knyihár Éva közösségfejlesztő szakember vezette.

A műhelymunkát bemutatózással kezdték, amit rövid, kreatív feladat követett. Csoportmunka keretében, színes újságok felhasználásával kellett a résztvevőknek „montázs” plakátot készíteni annak demonstrálására, hogy „Milyen egy jól működő közösség?”. A montázs készítése közben mindenki elmondhatta gondolatait, tapasztalatait a közösségekkel végzett munkájáról, a kihívásokról.

A résztvevők között már többen vettek részt hasonló tervezői folyamatban. Ők elmesélték ezzel

kapcsolatos élményeiket, tapasztalataikat. Többek között szó volt az ormánsági kulturális fejlesztési tervekről, különböző térségekben megvalósuló Leader-tervezésekről.

Ezt követően előadás keretében beszéltek át a közösségi tervezés célját, kulcsfogalmait, folyamatát, feltételrendszerait, valamint az alkalmazott módszereket.

Közösen értelmezték, hogy mit nevezünk közösségi részvételen alapuló tervezésnek. Mik a közösségi tervezés előnyei és a hosszú távú, közvetett hozadéka. Nagyvonalakban érintették a közös gyűjtő és elemző módszereket, melynek pontos részleteit és gyakorlatát a következő alkalmakon fogják példákön keresztül értelmezni.

Az előadást követő közvetlen beszélgetésben érdekes és tanulságos felvetések, valamint dilemmák fogalmazódtak meg a jelenlegi TOP-os pályázatokban megvalósulásra váró közösségi tervezői

folyamatokról, majd az ezt követő cselekvési tervekről. Komoly kihívásként jelent meg ezzel kapcsolatosan a projektfinanszírozás ténye. Az emberek aktivitásának nehézségei, a lehetséges ösztönző eszközök hatékonyságának kérdése. Mindenki egyetértett abban: fontos, hogy a helyi emberek felismerjék, hogy felelősséggel tartoznak a környezetükért, és a gyakorlatban is sokat tehetnek érte.

A téma lezárását követően a csoport meghallgatta Jakab Kinga beszámolóját, a mórhalmi tanulmányútról.

Zárásként egy perui kisfilmet néztek meg. A film egy évszázadokon keresztül az inkák által készített szalmahídról szól, amit napjainkban is a régió lakosai – megtartva az ősi hagyományokat, és megőrizve a tudást – minden év júniusában felújítanak.

A baranyai Népfőiskolai műhely tagjai még hat alkalommal találkoznak. A találkozók fő témái a közösségi tervezés, a közösségfejlesztés módszereinek alkalmazása a népfőiskolai gyakorlatban, az ifjúsági szerepvállalás a helyi társadalomban: fiatalok szerepvállalása a közösségi tervezési folyamatban, bevonásuk módszerei, formái, eszközei, a települési szintű együttműködés – helyi társadalmi támogatottság. Zárásként a fenntarthatóságot, a jövőtervezést, az erőforrások, források szervezésének módszereit dolgozzák fel.

Az őszi folyamán látótúrát is szerepel még a programban: a tapasztalatcsere a Tolna megyei tamási Népfőiskola szervezőivel.

VÁRADI JUDIT a Nemzeti Művelődési Intézet Baranya Megyei Igazgatóságán módszertani referens. Négy évtizede, a Janus Pannonius Tanárképző Főiskola népművelés-matematika szakának elvégzése óta, közművelődési területen dolgozik. A megyei módszertani feladatellátásban 1993-2012 között a Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központban, majd a Csorba Győző Megyei – Városi Könyvtár Közművelődési Osztályán dolgozott. 2013-tól a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársa.